

21LV06 – Atbalsts darba devējiem prasmju attīstīšanas veicināšanā Latvijā

Iespējamo papildu pasākumu plāns

Šajā plānā ir apkopoti galvenie reformas elementi un identificēti papildu pasākumi, kas varētu papildināt politikas pasākumu kopumu darba devēju atbalstam mācību nodrošināšanai. Papildu pasākumi ietver iespējamus finansēšanas modeļus, ko Latvija varētu izmantot politikas pasākumu kopuma finansēšanai vidējā termiņā, proti, nozaru prasmju fondu un mācību nodevas ieviešanu. Plānā apspriesti arī papildu atbalsta pasākumi darba devējiem, piemēram, iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi attiecībā uz izdevumiem par augstāko izglītību un atbalsts mācību atvaļinājuma piedāvāšanai, kā arī privātpersonām, piemēram, Latvijas plānotie individuālie mācību konti (*IMK*), iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi attiecībā uz izdevumiem par izglītību, apmaksāts mācību atvaļinājums. Visbeidzot, plānā ir izklāstīti apsvērumi politikas pasākumu kopuma novērtēšanai, lai izprastu un parādītu iegūtos rezultātus un ietekmi.

Kontaktpersonas:

Andrew Bell, OECD Prasmju centra prasmju stratēģijas grupas vadītājs

Glenda Quintini, Nodarbinātības, darba un sociālo lietu direktorāta Prasmju un nodarbinātības nodaļas prasmju grupas vadītāja

Ben Game, OECD Prasmju centra politikas analītiķis

Maria Regina Tongson, OECD Prasmju centra konsultante

Stefano Piano, Nodarbinātības, darba un sociālo lietu direktorāta Prasmju un nodarbinātības nodaļas darba tirgus ekonomists

Magdalena Burtscher, Nodarbinātības, darba un sociālo lietu direktorāta Prasmju un nodarbinātības nodaļas darba tirgus jaunākā ekonomiste

Atbalsts darba devējiem prasmju attīstīšanas veicināšanā Latvijā

Iespējamo papildu pasākumu plāns

Šis dokuments un visas tajā iekļautās kartes ir sagatavotas, nepaužot viedokli par kādas teritorijas statusu vai suverenitāti, starptautiskajām robežām un robežām, kā arī teritoriju, pilsētu vai vietu nosaukumiem.

Šo tulkojumu ir pasūtījis OECD Prasmju centrs, un OECD nevar garantēt tā precizitāti. Vienīgās oficiālās versijas ir teksts angļu un/vai franču valodā.

© OECD 2023

Vāka ilustrācijas autors: Christophe Brilhault.

Plāna kopsavilkums

OECD un Eiropas Komisijas Strukturālo reformu atbalsta ģenerāldirektorāts (REFORM ĢD) sadarbojas tehniskā atbalsta sniegšanā Latvijai, izmantojot tehniskā atbalsta instrumentu. Atbilstoši valsts nacionālajām prioritātēm projekta "[Atbalsts darba devējiem prasmju attīstīšanas veicināšanā Latvijā](#)" mērķis ir atbalstīt Izglītības un zinātnes ministriju (IZM) ilgtspējīgas pieaugušo izglītības atbalsta sistēmas izstrādē, iesakot politikas pasākumu kopumu, kas atbalstītu un stimulētu darba devējus ieguldīt savu darbinieku prasmju pilnveidošanā un/vai pārkvalificēšanā.

OECD ieteica politikas pasākumu kopumu ar četriem galvenajiem finanšu un nefinanšu pasākumiem, kas palīdzētu darba devējiem ieguldīt prasmju attīstīšanā (turpmāk "politikas pasākumu kopums"). Tās izveidē tika ņemts vērā novērtējums par galvenajiem šķēršļiem un apstākļiem, kas veicinātu darba devēju ieguldījumu prasmju pilnveidē (EN [saite](#), LV [saite](#)), visaptverošs labas prakses pārskats par visu ES darba devēju atbalstam ieguldījumiem mācībās (EN [saite](#), LV [saite](#)) un konsultācijas ar darba devēju asociācijām, arodbiedrībām, izglītības iestādēm un valsts struktūrām. Ierosinātais politikas pasākumu kopums ietver šādus pasākumus:

- **Uzlabotas subsidēto mācību programmas** (1. pasākums), ko piedāvā darba devēju asociācijas. Jaunajā programmas redakcijā tiek ierosināts: palielināt to tautsaimniecības nozaru skaitu, kuras ir tiesīgas saņemt subsīdijas; par starpniekiem subsīdiju administrēšanai vismaz uz trim gadiem izvēlēties darba devēju asociācijas (ar iespēju pagarināt vēl uz trim gadiem); tām darba devēju asociācijām, kuras piesakās būt par starpniekiem partnerībā ar citām asociācijām, atlases procesā saņemt bonusa punktus; savukārt tām darba devēju asociācijām, kuras piesakās, iesniegt nozares mācību stratēģiju. Tāpat tiek ierosināts, ka darba devēju asociācijām ir jāuzņemas atbildība un tām ir jābūt budžetam par izpratnes veicināšanas pasākumu īstenošanu attiecībā uz subsidēto mācību iespējām.
- **Jauni politikas pasākumi ar mērķi novērst kultūras/attieksmes šķēršļus pieaugušo izglītībā.** Tas varētu ietvert tiešsaistes rīka izstrādi uzņēmumiem, lai novērtētu prasmju nepietiekamību un mācību vajadzības (2. pasākums), kā arī mikrouzņēmumu, mazo un vidējo uzņēmumu (MMVU) prasmju un mācību nepietiekamības novērtēšanu, ko veic ārējie eksperti (3. pasākums).
- **Spēcīgāku koordinācijas mehānismu izveide pieaugušo izglītības jomā.** Tā ietver vadības grupas (VG) izveidi politikas pasākumu kopuma īstenošanas koordinēšanai (4. pasākums), kā arī vienota tiešsaistes portāla izveidi (4.a pasākums), kurā centralizēti apkopota informācija par mācību piedāvājumiem un dažādu pakalpojumu sniedzēju atbalstu.

OECD komanda ir arī izstrādājusi normatīvā regulējuma [praktiskās vadlīnijas](#) politikas pasākumu kopuma īstenošanai, jo īpaši attiecībā uz uzlabotajām subsidētajām mācību programmām (1. pasākums) un ārējo ekspertu veiktiem novērtējumiem (3. pasākums). Atbildīgā ministrija, tas ir, Ekonomikas ministrija (EM), varētu atsevišķi izveidot tiešsaistes rīku uzņēmumiem to prasmju nepietiekamība un mācību vajadzību novērtēšanai (2. pasākums), un vadības grupu (VG) politikas pasākumu kopuma īstenošanas koordinēšanai (4. pasākums). OECD arī veica [izmaksu aprēķinu](#), lai aplēstu visu četru politikas pasākumu īstenošanai nepieciešamos cilvēkresursus un finanšu resursus. Visbeidzot, OECD izstrādāja [uzraudzības sistēmu](#) ar rādītājiem un datu vākšanas metodiku politikas pasākumu kopuma īstenošanas izsekošanai.

Kā projekta galarezultāts šajā plānā ir norādīti iespējamie papildu pasākumi, ar ko varētu papildināt politikas pasākumu kopumā iekļautos pasākumus, kā aprakstīts iepriekš. Tas ietver iespējamus finanšu pasākumus, ko Latvija varētu izmantot politikas pasākumu kopuma finansēšanai vidējā termiņā, proti, nozaru prasmju fondu un mācību nodevas ieviešanu. Plānā apspriesti arī papildu atbalsta pasākumi darba devējiem, piemēram, iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi attiecībā uz izdevumiem par augstāko izglītību un atbalsts mācību atvaļinājuma piedāvāšanai, kā arī privātpersonām, piemēram, Latvijas plānotie individuālie mācību konti (IMK), iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi attiecībā uz izdevumiem par

izglītību, apmaksāts mācību atvaļinājums. Visbeidzot, pēc ieinteresēto personu grupas pieprasījuma plānā ir izklāstīti vispārīgi apsvērumi politikas pasākumu kopuma rezultātu un ietekmes novērtēšanai.

Papildu pasākumi

Politikas pasākumu kopuma finansēšana

Politikas pasākumu kopumam ir nepieciešams pietiekams, taisnīgs un stabils finansējums ilgtermiņā. Tas nozīmē, ka politikas pasākumiem jāatvēr pieņācīgs finanšu resursu līmenis, kā arī jābūt taisnīgam resursu ieguldījuma sadalījumam starp valdību, darba devējiem un privātpersonām. Īstermiņā un vidējā termiņā un noteiktiem pasākumiem, jo īpaši subsidētajām mācībām (1. pasākums), finansējumu lielā mērā varētu piešķirt no ES fondiem (OECD, 2023^[1]) (Taču pieaugušo izglītības sistēma Latvijā līdz šim ir bijusi ļoti atkarīga no Eiropas struktūrfondiem (OECD, 2019^[2]; Latvian State Regional Development Agency, 2023^[3]). Lai gan šie projektos balstītie pagaidu līdzekļi ir lietderīgi, ilgtermiņā tie negarantē valsts pieaugušo izglītības sistēmas finansiālo ilgtspēju, jo tiem ir pagaidu raksturs un piekļuve tiem nereti ir sarežģīta (OECD, 2019^[4]). Tādējādi, finansējot politikas pasākumu kopumu, Latvijai ir svarīgi apsvērt politikas iespējas, kas palīdz saņemt ieguldījumus no plašāka avotu klāsta, tostarp no uzņēmumiem un valsts budžeta.

Vidējā termiņā Latvijas plānotie prasmju fondi – kā publiskā un privātā sektora partnerība (PPP) – varētu finansēt uzlabotās mācību subsīdijas un ekspertu novērtējumus par uzņēmumu prasmēm un mācību vajadzībām. Latvija plāno īstenot prasmju fondu izmēģinājuma projektus esošajā ES finansēšanas periodā (2021–2027) līdz pat trim nozarēm ar Eiropas Sociālā fonda Plus (ESF+) finansiālu atbalstu 4,5 miljonu EUR apmērā. Izmēģinājuma posms ļaus Latvijas iestādēm pārbaudīt Latvijai piemērotu īstenošanas modeli un likt pamatus ilgtspējīgākai un iekļaujošākai pieaugušo izglītības sistēmai ilgtermiņā. Papildus tam, ka līdzekļi pieaugušo izglītības programmām (tostarp politikas pasākumu kopumam) tiek piešķirti ilgtspējīgākā veidā (proti, tie nav atkarīgi no ārējiem ES līdzekļiem), prasmju fondu ieviešana var palīdzēt kopumā uzlabot sadarbību starp uzņēmumiem, nozarēm un sociālajiem partneriem (OECD, 2023^[1]). Ieinteresētās personas norādīja, ka būvniecības nozarē pastāv interese attīstīt prasmju fondus, kurus pārvaldīs EM. Papildus būvniecības nozarei citu nozaru interese vēl nav pietiekama, un valsts pārvaldes iestādes joprojām konsultējas ar citām nozarēm un pārbauda to gatavību piedalīties prasmju fondu izmēģinājumā projektā. Lai izstrādātu piemērotu modeli prasmju fondiem Latvijā, ir nepieciešams plašs konsultāciju process, un pieteikumu iesniegšana 2027. gadā šķiet pamatots datums prasmju fondu ieviešanas uzsākšanai (OECD, 2023^[1]).

Ilgtermiņā šos prasmju fondus (un līdz ar to arī politikas pasākumu kopumu), iespējams, varētu finansēt no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem un ar jaunu mācību nodevu uzņēmumiem, kas nodrošinātu finansējuma ilgtspēju. OECD valstīs dažas pieaugušo izglītības iniciatīvas tiek finansētas ar obligāto valsts vai nozaru mācību nodevu palīdzību, kas izpaužas kā darba devēju iemaksāta algas daļa – parasti no 0,3 % līdz 1 % – vai noteikta summa uz vienu darbinieku (OECD, 2023^[1]). Tomēr atsevišķi valdības un sociālo partneru pārstāvji, ar kuriem šī projekta laikā notika konsultācijas, pauda bažas par šādas nodevas ieviešanu, jo Latvijā nodokļu slogs darbaspēka ienākumiem jau ir salīdzinoši augsts (OECD, 2023^[5]) un nodokļu palielināšana būtu pretrunā ar pašreizējiem centieniem vienkāršot nodokļu sistēmu valstī. Ieinteresētās personas ierosināja samazināt esošos darbaspēka nodokļus uzņēmumiem (piemēram, sociālās apdrošināšanas iemaksas) par jaunās mācību nodevas summu, tādējādi pārdaļot esošos nodokļus par labu mācībām, nevis palielinot nodokļus. Ieinteresētās personas apsprieda vairākas iespējas, kā to izdarīt, piebilstot, ka tas galu galā būtu sarežģīts politisks lēmums.

Papildu atbalsta pasākumi uzņēmumiem un privātpersonām

Visa projekta laikā ar ieinteresētajām personām tika pārrunāti politikas pasākumu kopumu papildinoši papildu atbalsta pasākumi, kuru īstenošanu Latvija varētu apsvērt vidējā termiņā. Tie ietver atbalsta pasākumus uzņēmumiem, piemēram, citus nodokļu atvieglojumus (īpaši darba devēju finansētām augstākās izglītības programmām) un atbalstu darba devējiem attiecībā uz darbinieku mācību atvaļinājumu. Šeit ietilpst arī pasākumi privātpersonām, kas aptver īstenošanai jau apstiprinātas iniciatīvas, piemēram, Latvijā ieviešamos individuālos mācību kontus (*IMK*), kā arī jaunus ieinteresēto personu priekšlikumus, piemēram, augstākus nodokļu atbrīvojuma griestus izdevumiem par mācībām un apmaksātu mācību atvaļinājumu.

Uzņēmumiem

Latvijas uzņēmumi ziņo par finansiāliem šķēršļiem, kas ierobežo darbinieku mācību nodrošināšanu, īpaši formālajām programmām. Šobrīd Latvijā uzņēmumi maz iegulda augstākajā izglītībā education (OECD, 2022^[6]). Politikas risinājuma ietvaros dažas ieinteresētās personas aicināja paplašināt nodokļu atbrīvojumus darba devējiem, iekļaujot tajos izdevumus par augstāko izglītību darba ņēmējiem. Darba devēju asociācijas norādījušas, ka tas ir nepieciešams, lai stimulētu ieguldīt darbinieku prasmēs un kompetencēs, kas savukārt varētu celt ienākumus un patēriņu Latvijā. Šādu nodokļu atbrīvojumu ieviešana guva plašu atbalstu ieinteresēto personu vidū, ar kurām notika apspriešanās šā projekta laikā, un Finanšu ministrijas iestādes izvērtēs šā pasākuma iespējamību 2024. gada budžetā education (OECD, 2022^[6]). Tomēr būs ārkārtīgi svarīgi vēl vairāk nesarežģīt Latvijas uzņēmumu ienākuma nodokļa sistēmas struktūru, kā arī efektīvi mērķēt un uzraudzīt šos atbrīvojumus, par spīti pašreizējiem datu ierobežojumiem par nodokļu atvieglojumu izmantošanu education (OECD, 2022^[6]).

Uzņēmumi varētu saņemt atvieglojumu par atbalstu laikposmā, kad darba ņēmēji dodas mācību atvaļinājumā. Šobrīd darba ņēmējiem personīgajam mācību atvaļinājumam pienākas vismaz 20 darba dienas, taču tikai gadījumos, kad jākārtos valsts pārbaudījumi vai jāaizstāv disertācija. Darba ņēmēji, uz kuriem attiecas koplīgumi, studiju laikā ir tiesīgi saņemt dāsnāku mācību atvaļinājumu un atalgojumu, un dažas ieinteresētās personas uzskatīja, ka tas būtu jāattiecinā uz visiem darba ņēmējiem (sk. nākamo sadaļu). Tomēr darba devēji, šķiet, ir atturīgi attiecībā uz iespēju darba ņēmējiem ņemt brīvdienas izglītības un mācību nolūkos, jo tie ir ražošanas zaudējumi (OECD, 2019^[21]). Ieinteresētās personas uzsvēra, ka tas jo īpaši sagādātu grūtības mazākiem uzņēmumiem, kuru iespējas segt ar darba ņēmējiem saistītās izmaksas vai aizstāt viņus mācību atvaļinājuma laikā ir mazākas. Dažas ieinteresētās personas ierosināja ieviest atbalstu uzņēmumiem, lai paplašinātu mācību atvaļinājumu izmantošanu, piemēram, izmantojot prasmju fondus algu un/vai aizstāšanas izmaksu subsidēšanai mācību atvaļinājuma laikā. Ieinteresētās personas uzsvēra, ka ir svarīgi konsultēties ar mazākiem uzņēmumiem un tiem pielāgot atbalstu mācību atvaļinājumiem.

Privātpersonām

Lai gan projekta mērķis ir atbalstīt darba devējus prasmju attīstīšanas veicināšanā, to var papildināt ar uz privātpersonām vērstiem mācību atbalsta pasākumiem. Latvija plāno līdz 2026. gadam īstenot individuālo digitālo prasmju mācību kontu (*IMK*) izmēģinājuma projektu ar Atveseļošanas un noturības mehānisma (ANM) finansiālu atbalstu. *IMK* kalpos kā personīgs virtuālais konts, kas pieaugušajiem nodrošinās pieeju personalizētam mācību budžetam un mācību iespējām atbilstoši valdības identificētajām darba tirgus vajadzībām (MoES, 2023^[7]; MoES, 2023^[8]). *IMK* politikā ietilps arī uzlaboti un paplašināti informācijas un konsultāciju pakalpojumi, lai palīdzētu privātpersonām izvēlēties mācības. Atšķirībā no politikas pasākumu kopuma *IMK* būs tieši paredzēti pieaugušajiem neatkarīgi no viņu nodarbinātības statusa vai darba devēja.

Lai vēl vairāk palīdzētu pārvarēt finanšu šķēršļus mācību nodrošināšanai, ieinteresētās personas arī ierosināja palielināt iedzīvotāju ienākuma nodokļa atbrīvojuma griestus attiecībā uz izdevumiem izglītībā. Šobrīd Latvijā spēkā ir likums, kas ļauj visām privātpersonām no gada apliekamā ienākuma atskaitīt

izdevumus līdz 600 EUR par pakalpojumiem, kas saistīti ar izglītību un veselību. Tomēr ieinteresētās personas norādīja, ka šī summa, iespējams, ir pārāk maza, lai motivētu cilvēkus ieguldīt savās mācībās, un rosināja šos maksimālos griestus celt vai atcelt. Ieinteresētās personas arī uzsvēra, ka ir svarīgi šādas nodokļu atlaides darīt pieejamas attiecībā uz ikdienējiem mācību pasākumiem (piemēram, semināriem, lekcijām), jo šķiet, ka pašlaik nodokļu atbrīvojumi attiecas galvenokārt uz formālo un neformālo izglītību.

Dažas ieinteresētās personas uzsvēra atbalsta pasākumu nozīmi, lai samazinātu ar laiku saistītos šķēršļus pieaugušo mācībām. Lai gan Latvija ir noteikusi tiesības uz mācību atvaļinājumu Darba likumā un koplīgumos, kā aprakstīts iepriekš, ieinteresētās personas norādīja, ka šo tiesību izmantošana ir zema un atšķiras dažādās nozarēs un darba devēju vidū. Dažkārt darba ņēmēji savu atvaļinājumu izmanto mācībām, pēc darba laika apmeklē mācību kursus vai pat atsakās no ienākumiem mācību laikā. Reaģējot uz to, Latvija varētu apsvērt iespēju garantēt apmaksātu mācību atvaļinājumu visiem strādājošajiem attiecībā uz plašāku mācību klāstu, vienlaikus atbalstot arī darba devējus, kā apspriests iepriekš, piemēram, kā tas notiek Zviedrijā un Beļģijā.

Politikas pasākumu kopuma izvērtējums

Izvērtēšana, kas ir cieši saistīta ar uzraudzību, bet atšķiras no tās, ir svarīga politikas pasākumu kopuma sekmīgai īstenošanai. Lai gan uzraudzības mērķis ir novērtēt politikas pasākumu pareizu ieviešanu un uzraudzībai ir tikai aprakstošs raksturs un pieeja (OECD, 2023^[9]), izvērtējums palīdzēs konstatēt, vai un kādā mērā politikas pasākumi ir bijuši efektīvi. Latvijā **Attīstības plānošanas sistēmas likumā** ir prasība, izstrādājot politiku, iekļaut izvērtēšanas procesu, un par tā ietekmes izvērtēšanas kārtības noteikšanu atbild Ministru kabinets. **Ministru kabineta 2009. gada 17. novembra instrukcijā Nr. 16** izklāstītas vadlīnijas politiku izvērtēšanai, norādot, ka izvērtēšana notiek divos posmos: 1) pirmo reizi (proti, *ex ante*) formulējot pasākuma rezultātus; 2) pēc pasākuma īstenošanas (proti, *ex post*). Šajā plānā galvenā uzmanība pievērsta politikas pasākumu kopuma *ex post* novērtējumam.

Izvērtēšanas jautājumi

Viens no sākotnējiem pasākumiem, kas jāveic, izvērtējot pasākumus, ir izvērtējuma tvēruma noteikšana, identificējot izvērtējuma jautājumus, uz kuriem jāatbild. Vērtētāji var atsaukties uz tādiem vērtēšanas kritērijiem kā atbilstība, efektivitāte, lietderība, ietekme un ilgtspēja, lemjot par izvērtēšanas jautājumu būtību un tvērumu. Piemēram, efektivitātes novērtēšanas kritērijs liek uzdot tādus jautājumus kā, piemēram: "Vai darba devēja atbalsta pasākumi bija veiksmīgi un ļāva palielināt uzņēmumu un to darbinieku līdzdalību mācībās?".

Analīzes priekšmets un rādītāji

Atbildamie izvērtēšanas jautājumi varētu identificēt analīzes priekšmetu un līdz ar to arī rādītājus. Piemēram, lai izvērtētu politikas pasākumu kopuma efektivitāti, jāaplūko izmaiņas darba ņēmēju mācību izdevumu līmenī pirms un pēc politikas pasākumu kopuma ieviešanas. Izvērtēšanas procesā izmantotie rādītāji var attiekties uz rezultātiem (piemēram, darba ņēmēju mācību nodrošināšana uzņēmumos un ar to saistītie izdevumi; mācībās iesaistīto darbinieku skaits un īpatsvars), iznākumiem (piemēram, uzņēmumu ražošana vai produktivitāte; personu kvalifikācija, algas vai sniegums darbā) vai ietekmi (piemēram, kopējā uzņēmuma līmeņa ražošana un ražīgums; kopējās algas un strādājošo ražīgums).

Aplūkojot politikas pasākumu kopuma ietekmi (proti, vērtējot izmaiņas rādītājos), ir jānodala "bruto" rezultāti, iznākumi un ietekme, kas nav saistīti ar to, kas tos radījis, un "neto" rezultāti, iznākumi un ietekme, ko, iespējams, izraisījis attiecīgais pasākums. Bruto ietekme palīdz vērtētājiem noteikt, vai politikas mērķi ir sasniegti, un saprast, kā vispārējās rezultātu tendences vai iznākumu rādītāji ir mainījušies pirms un pēc politikas pasākuma ieviešanas. Šāda politikas pasākumu kopuma bruto ietekme tiks fiksēta, izmantojot

uzraudzības metodiku (OECD, 2023^[9]). Tomēr, tikai izvērtējot neto vai "hipotētisko" ietekmi, izmaiņas uzņēmumos vai darba ņēmēju rezultātos var attiecināt uz politikas pasākumu.

Politikas pasākumu kopuma izvērtēšanas metodikas

Šī politikas pasākumu kopuma vajadzībām **bruto ietekmes** (*gross effects*) izvērtēšana ietvertu mērķgrupas iedzīvotāju zināšanu, prasmju, motivācijas vai situācijas izmaiņu izvērtēšanu saistībā ar politikas pasākumu. Lai to izdarītu, Latvija varētu padziļināti izvērtēt 6. rezultāta uzraudzības ziņojumā noteiktos dalībnieku un uzņēmumu līmeņa rādītājus. Tas var ietvert, piemēram, ar mācībām saistītos ieguvumus uzņēmumiem un/vai strādājošajiem attiecībā uz rezultātiem (piemēram, subsidēto mācību programmas izsniegto mācību sertifikātu skaits) vai iznākumiem (piemēram, darbinieku pāreja uz amatu, kurā nepieciešamas augstāka līmeņa prasmes/kvalifikācijas). Attiecībā uz bruto ietekmi Latvija varētu novērtēt, kā pēc politikas pasākumu kopuma ieviešanas beigām attīstās kopējā ražošana, ražīgums un algas iesaistītajos uzņēmumos vai nozarēs.

Lai izvērtētu **neto ietekmi** (*net effects*), ir nepieciešamas metodoloģiskās pieejas, kas ļautu nodalīt politikas pasākuma ietekmi no citiem faktoriem, kuri ietekmē interesējošos rezultātus un iznākumu. To dēvē arī par **hipotētisku izvērtējumu**, kurā aplūko, kādi būtu uzņēmuma vai darba ņēmēja rezultāti un iznākumi, ja šāda pasākuma nebūtu. Izvērtējumu galvenokārt veic, izveidojot kontrolgrupu (piemēram, uzņēmumi, kas pieteicās subsidēto mācību programmai, bet netika atlasīti; uzņēmumi, kas saņēma subsidēto mācību programmu, bet ne ārējo ekspertu veikto novērtējumu utt.). Lai gan uzņēmumu nejauša atlase pasākumu saņemšanai būtu ideāli piemērota režīma un kontrolgrupu izveidei, projekta izstrādē un grafikos tas nav iespējams. Hipotētiskajam izvērtējumam var apsvērt kvaziekspertmentālas pieejas, tostarp regresijas pārtraukuma pieeju, instrumentālos mainīgos lielumus, atšķirību aplēses un noslieces rezultātu salīdzināšanu.

Izmantojot politikas pasākumu neto rezultātu un/vai iznākumu aplēses, Latvija izvērtēšanai varētu izmantot citas metodikas pieejas, piemēram, tādas, ar ko analizē izmaksu efektivitāti. Tās ietver izmaksu un ieguvumu analīzi (CBA) vai sociālās atdeves no ieguldījumiem (SROI) analīzi, kas ir noderīgas, lai nodrošinātu izdevīgumu un garantētu, ka valdības un ES avoti tiek atbilstoši izmantoti. Tomēr monetāras vērtības noteikšana kaut kam, kam pēc būtības nav šādas vērtības (proti, ieguvums sabiedrībai), var būt sarežģīta.

Izvērtēšanas institucionālā kārtība

Saskaņā ar 6. rezultāta ziņojumu uzraudzības pasākumiem atbildīgā EM (proti, par politikas pasākumu kopuma īstenošanu atbildīgās ministrijas) struktūra varētu būt atbildīga arī par rezultātu un/vai ietekmes izvērtējumu veikšanu sadarbībā ar vadības grupu. Pirms politikas pasākumu kopuma ieviešanas vadības grupa varētu lemt par izvērtēšanas kritērijiem, izvērtēšanas jautājumiem un izvērtēšanas grafiku. Vadības grupas pārraudzībā EM uzraudzības un izvērtēšanas struktūras iekšējās izvērtēšanas grupa varētu ievākt datus no iesaistītajiem uzņēmumiem un to darbiniekiem un saskaņot ar EM īstenošanas grupu, lai iegūtu uzraudzības posma datus. Izvērtējot politikas pasākumu kopuma (piemēram, subsidētu mācību programmu) neto ietekmi, izvērtēšanas grupa varētu saskaņot ar darba devēju asociācijām un CFLA, kas attiecīgi pārvalda un apstiprina pieteikumus, lai identificētu neiesaistītos uzņēmumus, kuri varētu būt kontroles grupā. Ar vadības grupas palīdzību tās varētu arī lūgt Eiropas Komisijas (proti, projekta līdzekļu devēja) ieguldījumu un atbalstu izvērtēšanas procesā.

Ja resursi to atļauj, pārredzamības un pārskatatbildības veicināšanai izvērtēšanu var veikt ārēji eksperti (OECD, 2020^[10]). Ieinteresētās personas Latvijā deva priekšroku ārēju vērtētāju izmantošanai, lai nodrošinātu stingrai izvērtēšanai nepieciešamo kompetenci un spējas. Vadības grupas dalībnieki par izvērtēšanas vadītāju var iecelt sekretariāta locekli, kurš atbildēs par darba uzdevuma un uzaicinājumu iesniegt priekšlikumu sagatavošanu, budžeta plāna un izpildes plāna sagatavošanu, vērtētāja

nodrošināšanu, līguma sagatavošanu, vērtētāja darbības pārraudzību un galīgā novērtējuma ziņojuma apstiprināšanu (BetterEvaluation, 2022^[11]; Austrian Development Agency, 2009^[12]). EM varētu sniegt vērtētājiem uzraudzības datus (saskaņā ar 6. rezultāta ziņojumā uzskaitītajiem rādītājiem), kas ir centralizēti apkopoti tās vadības informācijas sistēmā, lai nodrošinātu izvērtēšanas grupu ar pētījuma veikšanai nepieciešamo informāciju. Visā izvērtēšanas gaitā ieinteresētās personas uzsvēra, ka ir svarīgi saglabāt trīspusēju struktūru, lai izvērtēšanas procesā pienācīgi atspoguļotu darba devēju, darba ņēmēju un valdības intereses un mērķus.

Atsauces

- Austrian Development Agency (2009), *Guidelines for Project and Programme Evaluations*, [12]
<https://www.oecd.org/derec/austria/AUSTRIA%20ADA%20ADC%20Guidelines.pdf>.
- BetterEvaluation (2022), *Roles and responsibilities*, [11]
<https://www.betterevaluation.org/frameworks-guides/managers-guide-evaluation/roles-responsibilities>.
- Latvian State Regional Development Agency (2023), *Adult education and lifelong learning*, [3]
https://latvija.lv/DzivesSituacijas/izglitiba/Pieauguso_izglitiba#show3.
- MoES (2023), *Informative report "On the reform of the 2nd component "Digital transformation" of the Latvian Recovery and Resilience Mechanism Plan 2.3.reform and investment direction "Digital skills" 2.3.1.r. reform "Development of a sustainable and socially responsible"*, [8]
https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/abe08a89-a407-4b61-a06f-42c4837b6537.
- MoES (2023), *Will introduce learning accounts for adults for individualized learning opportunities*, [7]
<https://www.izm.gov.lv/lv/jaunums/ieviesis-macibu-kontus-pieaugusajiem-individualizetam-macibu-iespejam>.
- OECD (2023), *Indicators and Methodology for Monitoring the Implementation of the Support Measures*, OECD, Paris, [9]
<https://www.oecd.org/skills/Indicators-and-methodology-for-monitoring-the-implementation-of-the-support-measures.pdf>.
- OECD (2023), *Report Describing the Policy Package for the Regulatory Framework to Help Employers Investing in Skills*, OECD, Paris, [1]
<https://www.oecd.org/skills/Describing-the-policy-package-for-the-regulatory-framework-to-help-employers-investing-in-skills.pdf>.
- OECD (2023), *Taxing Wages 2023: Indexation of Labour Taxation and Benefits in OECD Countries*, OECD Publishing, Paris, [5]
<https://doi.org/10.1787/8c99fa4d-en>.
- OECD (2022), *Assessing the Key Barriers and Enabling Conditions for Employers to Invest in Skills Development in Latvia*, OECD, Paris, [6]
<https://www.oecd.org/skills/latvia-employers-report-2022.pdf>.
- OECD (2020), *Improving Governance with Policy Evaluation: Lessons From Country Experiences*, OECD Public Governance Reviews, OECD Publishing, Paris, [10]
<https://doi.org/10.1787/89b1577d-en>.
- OECD (2019), *Getting Skills Right: Future-Ready Adult Learning Systems*, Getting Skills Right, OECD Publishing, Paris, [4]
<https://doi.org/10.1787/9789264311756-en>.
- OECD (2019), *OECD Skills Strategy Latvia: Assessment and Recommendations*, OECD Skills Studies, OECD Publishing, Paris, [2]
<https://doi.org/10.1787/74fe3bf8-en>.